

סדר ט"ו בשבט

"מרכז קטיף" למורשת גוש קטיף והחמ"ד
שמחים להגיש לכם סדר ט"ו בשבט מוכן להדפסה,
מלא בשבח ישראל ופירות ארצנו.
שימו לב, בסוף הקובץ מקבץ שירי ארץ ישראל.

ט"ו בשבט שמח!

סדר ט"ו בשבט נערך זה דורות רבים, מתוך אהבה
וחיבה לארץ ישראל ופירותיה.
מקורות קדומים לסדר ניתן למצוא אצל חכמי צפת
ומקובליה לפני חמש מאות שנה ובמקורות מהגניזה
הקהירית מלפני 1100 שנה.
עם תחיית עם ישראל בארצו במאה ושלושים השנים
האחרונות התחדש ביתר שאת מנהג סדר ט"ו בשבט
והתווספו אליו בחיבה שירי הארץ הטובה, סיפורים
ושפע פירותיה.
חכמנו זכרונו לברכה ממשילים את עם ישראל ואת
התורה במדרשים רבים לפירות שבעת המינים.
עם ישראל תורת ישראל ארץ ישראל ופירותיה
כורכים זה בזה.

בורא פרי הגפן

כוס יין ראשונה

מזוגים יין לב ומקדשים

"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם

בורא פרי הגפן"

"גפן מצרים תסיע"

מה הענבים יש בהם מאכל ומשקה,

כך ישראל יש בהם תורה ומעשים

טובים

(מדרש תנחומא)

חיטה

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם

בורא מיני מזונות

אוכלים מאפה משבעת המינים

סדר ט"ו בשבט

ארבעה ראשי שנים הם: **באחד בניסן** ראש

השנה למלכים ולרגלים **באחד באלול** ראש

השנה למעשר בהמה רבי אלעזר ורבי שמעון

אומרים באחד בתשרי **באחד בתשרי** ראש

השנה לשנים ולשמיטין וליוכלות לנטיעה

ולירקות **באחד בשבט ראש השנה לאילן**

כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה

עשר בו: (משנה, ראש השנה, א, א)

רבים מבין העצים נושאי הפרי שרויים טרם

ט"ו בשבט בתרדמת החורף. עליהם נשרו,

אין הם ניזונים מימי החורף הקרים.

אך, משנכנס חודש שבט וחומה של השמש

גובר, העצים מתחילים לשאוב מים- מי

השנה החדש

ולחדש את חייהם. זוהי לכן- שנה חדשה

עבורם- ראש השנה לאילנות.

שנו רבותינו: אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו

בשבט מתעשר לשנה שעבר

אחר ט"ו בשבט- מתעשר לשנה הבאה.

(ראש השנה ט"ו ע"ב)

כי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ

נַחְלֵי מַיִם עֵינַת וּתְהִמֹּת יִצְאִים בִּבְקָעָה וּבְהָרִ:

אֶרֶץ חֹטָה וּשְׁעָרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית

שָׁמֶן וְדָבָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָתָה אֲכַל

כָּה לֶחֶם לֹא תִחָסֵר כָּל כָּה אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ

בְּרָזָל וּמִהַרְרֵיהָ תִּחְצֹב נְחֹשֶׁת: וְאָכַלְתָּ וּשְׂבָעְתָּ

וּבִרְכַּת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר

נָתַן לָךְ:

(דברים ח, ז'-יא')

אומרים לאילני מאכל, למה אין קולכם

הולך? אמרו להם: אין אנו צריכין, פירותינו

מעידין עלינו. אומרים לאילני סרק, למה

קולכם הולך? אמרו להם: הלואי נשמע

קולינו ונראה.

(בראשית רבה ט"ז ג')

מזוגים כוס שניה, רובה יין לבן

ומיעוטה יין אדום

(אות להתעוררות הטבע בפריחה

ראשונית אדומה)

אדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא,
ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצלו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו.
אכל מפירותיו, ושתה ממימיו, וישב בצילו. וכשביקש לילך, אמר:
אילן אילן, במה אברכך?
אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין - הרי פירותיך מתוקין,
שיהא צילך נאה - הרי צילך נאה,
שתהא אמת המים עוברת תחתך - הרי אמת המים עוברת תחתך.
אלא: יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך היו כמותך.

(בבלי, תענית, ה ע"ב - ו ע"א)

אכילת פירות משבעת המינים ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם בורא פרי העץ

"זית יפה רענן פרי תואר קרא ה' שמך"

(ירמיהו י"א)

למה נמשלו ישראל לזית?
לאמר לך: מה זית איננו מוציא את שמנו
אלא על ידי כתישתו,
אף ישראל אין חוזרים למוטב אלא על ידי
יסורים.
מה זית, אין עליו נושרים לא בימות החמה
ולא בימות הגשמים,
אף ישראל אין להם בטילה עולמית- לא
בעולם הזה ולא בעולם הבא.
מה השמן אינו מתערב עם שאר משקים, כך
ישראל אינם מתערבים עם האומות.

(עפ"י מנחות נ"ג, ע"ב)

אֲשֶׁתְּךָ כְּגֶפֶן פִּרְיָהּ בְּיָרְכֶנִי בֵּיתְךָ כְּנֵיף
כְּשֶׁתְּלִי יֵיתִים
סָכִיב לְשִׁלְחָנָהּ: הִנֵּה כִּי כֹן יִבְרַךְ גִּבּוֹר יְרֵא ה':
(תהילים קכח, ג')

תמר

"קומתן דמתה לתמר" (שיר השירים ז, ח).
מה תמר, אין לו אלא לב אחד, אף ישראל,
אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

(סוכה מה, ע"ב)

מה התמר כולו חסד,
פריו יתן למאכל,
לולביו להלל,
עליו לסכך,
סיביו לחבלים,
סנסיניו (בסיסי הכפות)
לכברה (מסננת),
קורותיו לבניין והוא כולו ישר,
כך ישראל, אין בהם פסולת,
מהם בעלי מקרא,
מהם בעלי משנה,
מהם בעלי תלמוד,
מהם בעלי אגדה
ומהם בעלי מעשים טובים.

(בראשית רבה מ י"ז)

צָדִיק כְּתָמָר יִפְרֹחַ כְּאַרְז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה:

(תהילים צב)

אמר רבי דב-בער - המגיד ממזריטש:
זה שנאמר 'צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון
ישגה',

ללמדך, כי יש שני סוגים של צדיקים:
צדיקים המעורבים בדעת עם הבריות
- מלמדים ומקריבים אותם אל התורה
והמצוות.

וצדיקים המתבודדים ב-ד' אמות שלהם
ויושבים על התורה ועל העבודה. הראשונים
הם כמו תמר - נושאים פירות, מזון ומחייה
לארץ ולדורים.

והאחרונים הם כמו הארז - נְעִלִים וגבוהים,
אבל עקרים מן הפירות.

ענבים

יטול מהצימוקים יאכלם ויאמר:
אמר רבי שמעון בן לקיש: מאומה זו כגפן
נמשלה.

זמורות שבה - אלו בעלי הביתם
קנוקנות שבה- אלו ריקנים שבישראל
אשכולות שבה- אלו תלמיד חכמים
עלים שבה- אלו עמי הארץ.
ומעשה ששלחו מארץ ישראל ובקשו רחמים
האשכולות על העלים,
שאלמלא העלים אין האשכולות מתקיימים.

(חולין צ"ב, ע"א)

פתח ר' תנחומא בר אבא: (תהלים פ): גפן
ממצרים תסיע.
למה נמשלו ישראל לגפן?
אלא, מה הגפן כשבעליה מבקשין שתשביח
מה הם עושין, עוקרין אותה ממקומה,
ושותלין אותה במקום אחר והיא משבחת.
כך, כיון שבקש הקב"ה להודיע ישראל
בעולם, מה עשה?

עקן ממצרים והביאן למדבר והתחילו
מצליחים שם, והתחילו מקבלין התורה
ואומרים (שמות כד): כל אשר דבר ה' נעשה
ונשמע, ויצא להם שם בעולם, שנאמר
(יחזקאל טז): ויצא לך שם בגוים ביפריך.

(שמות רבה, מ"ד)

מעשה באדרינוס שהיה עבור בשבילי טבריה.
ראה זקן אחד שעומד וחופר חפירות ונוטע
נטיעות

אמר לו: זקן, זקן! בן כמה אתה?

אמר לו: בן מאה שנה.

אמר לו: אתה זקן בן מאה שנה, עומד וטורח
ונוטע נטיעות- וכי סבור אתה לאכול מהן?
אמר לו: אדוני המלך, הרי אני נוטע.

אם אזכה- אוכל מפירות נטיעותי

ואם לא- כשם שיגיעו לי אבותי כך אני יגע
לבני.

אמר לו: בחייך זקן, אם נטיעות שלך עושות
פירות בימנו אתה מאכילני מהם.

לימים עשו אילנותיו תאנים.

אמר: הגיעה השעה שאלך אצל המלך.

מה עשה אותו זקן?

נטל סלסלה ומלא אותה בכורות של תאנים
יפות

ועלה ועמד בשער פלטין של מלך.

אמרו לו השוערים: מה עסקך?

אמר להם: לכנס אצל המלך אני מבקש.

הכניסוהו אצל המלך

כיוון שנכנס אמר לו: מה עסקך?

אמר לו: אני הוא אותו זקן שעברת עלי

ואני חופר חפירות ונוטע נטיעות.

ואמרת לי: אם נטיעות הללו עוות פירות
בחיך,

את מאכילני מהם.

והרי זכיתי ותאנים הללו מפירותיהן הן.

אותה שעה אמר אדריאנוס לעבדיו:

השיבוהו על כסא של זהב וטלו הסלסלה

מידיו והריקוהו ומלאוהו דינרי זהב.

אמרו לו עבדיו: וכל כך כבוד אתה מכבד

לאותו זקן יהודי?

אמר להם: בוראו מכבדו- ואני לא אכבדו?

(ויקרא רבה כ"ה)

תאנה

”נוצר תאנה יאכל פריה”

נמשלה תורה לתאנה:

כל הפירות יש בהם פסולת.

תמרים יש בהם גרעינים

ענבים יש בהם חרצנים

רימונים יש בהם קליפות.

אבל התאנה כולה יפה לאכילה- כך דברי

התורה

(ילקוט שמעוני)

רמי בר יחזקאל הזדמן לבני ברק, ראה עיזים

שאוכלות תחת תאנים,

והיה הדבש נוטף מן התאנים וחלב מטפטף

מן העיזים ומתערבבים זה בזה

אמר: זהו זבת חלב ודבש.

(על פי, כתובות ק"א, ע"ב)

רימון

”כפלח הרימון רקתך” (שיה”ש ד, ז)
אמר רבי שמעון בן לקיש: אל תקרי רקתך
אלא ריקתך, שאפילו ריקנים שבך מלאים
מצוות כרימון.

(עירובין, יט, ע”א)

”הנצו הרימונים” (שיר השירים ז, יג) . אלו
התינוקות, שיושבין ועוסקין בתורה, ויושבין
שורות שורות, כגרעיני רימונים.

(שיה”ש רבה ג, יז)

מוזגים כוס שלישית

רובה יין אדום ומיעוטה יין לבן
ואוכלים פירות הנאכלים עם
קליפתם ותוכם (תפוחים, אגסים,
אתרוגים וכד’)
המסמלים את עולם הבריאה
המושלם שיש בו מעטפת ותוך.

”כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמ”ד תי וישבתי ופריו מתוק לחכי”

ר' הונא ורבי אחא בשם רבי יוסי בן זמרא:
מה התפוח הזה, הכל בורחין ממנו בשעת
השרב.

ולמה כן?

לפי שאין לו צל לישב בצלו, כך ברחו אומות
העולם, משבת בצל הקדוש ברוך הוא ביום
מתן תורה.

יכול אף ישראל כן?

תלמוד לומר: **בצלו חמדתי וישבתי.**

חמדתי אותי, וישבתי. אני

הוא **שחמדתי** אותו ולא האומות.

(מדרשא רבה שיר השירים)

פריו של התפוח הוא מתוק לחכנו,
כאשר יש מקום לכולם תחת צלו.
התפוח אינו מצטיין בצל רחב וגדול,
אולם מתוך הכלל הגדול של "ואהבת
לרעך כמוך", מתוך אחריות לאומית
וערבות הדדית, החמ"ד מובלים חזון
בו יש מקום לכולם תחת עץ התפוח.
כאשר יש באמת מקום לכולם תחת
עץ התפוח יבואו לידי ביטוי בצורה
המלאה גם האנשים הפרטים, בתוך
העוצמה של עם ישראל, תורת ישראל
ומדינת ישראל.

בין אדם לארצו ומדינתו

חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה
הרוחני, הלאומי וההיסטורי של
מדינת ישראל, חינוך לאחריות לעתיד
המדינה ולנכונות לפעול למענה

בין אדם לעמו

חינוך לאהבת כלל ישראל
מתוך אחריות אישית
ומעורבות חברתית

בין אדם לזולתו

חינוך להכרת מעלת האדם
הנברא בצלם אלוקים ולדבקות
בכלל הגדול של "ואהבת לרעך
כמוך" ובמצוות הנובעות ממנו

בין אדם לאלוקיו

חינוך לאמונה בקב"ה,
לאהבת ה', ליראת שמיים
ולחיי תורה ומצוות

בין אדם לעצמו

חינוך למידות טובות, לשאיפה,
לצמיחה מתמדת ולמציוינות
בכל תחומי החיים

שקד

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפֹּא
זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזֶּמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָלֵיכֶם
וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מַעַט צָרִי וּמַעַט דָּבָשׁ
נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים:**

(בראשית מג, יא')

שקדים אלו ששלח יעקב אבינו ביד בניו
למצרים, מזמרת הארץ הם, שהכל מזמרים
עליהם ומספרים בשבחם.

(מעשרות פ"א משנה ב')

אגוז

"אל גינת אגוז ירדתי" (שיר השירים)
מה אגוז - אתה לוקח אחד מהערימה וכולם
מתדרדרים ומתגלגלים זה אחר זה.
כך ישראל, לקה אחד מהם - כולם מרגישים
(שיר השירים רבה)

מה אגוז זה עצו משמר פריו, כך עמי הארץ
שבישראל מחזיקין בדברי תורה, הה"ד
(משלי ג') עץ חיים היא למחזיקים בה
(שה"ש רבה ו)

ומוזגים כוס רביעית - שכולה יין אדום
המסמל את שיא ההתחדשות של הטבע
(הופעת פריחה בוהקת בצבע אדום).

שעורה

(תבשיל גריסים, בירה)

“בטנך ערימת חיטים” (שיר השירים פרק ז')
 כשם שאי אפשר לעולם בלא חיטין ושעורין,
 כך אי אפשר לעולם בלא ישראל...

חיטה

יטול מהחיטים התפוחות (שלווה) ויברך:

**ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
 בורא פרי האדמה**

רבי יהודה אומר: עץ הדעת חיטה היה,
 שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד
 שיטעום טעם דגן.

(בבלי, סנהדרין, דף ע"ב)

עגבניות שרי

עגבניות השרי הפכו לסמל ומותג, יחד עם החסה והעלים הירוקים, לחקלאות גוש קטיף המשגשגת.

לאחר מלחמת ששת הימים, הקימה מדינת ישראל היאחזויות נח"ל בחולות גוש קטיף, אשר הפכו עד מהרה ליישובים אזרחיים.

התושבים הצעירים חלמו על חקלאות בחולות הזהובים, בעזרת אמונה, עבודה קשה ונחישות הצליחו להפוך, כנגד כל הסיכויים את המקום הצחיח ודל המשקעים לאימפריה חקלאית.

עגבניות השרי היו גידול מרכזי ומקור לגאווה לאנשי גוש קטיף, שיטות גידול מתקדמות ומקוריות, כדוגמת הדליית עגבניות השרי והשקיה בטפטפות, הניבו יכול רב שמצא את דרכו לשווקים בארץ וברחבי העולם.

בשנת תשס"ה (2005) כ- 10% מהתוצרת החקלאית של מדינת ישראל מקורה היה גוש קטיף. כ-65% מיצוא הירקות האורגניים בישראל היה מחממות גוש קטיף.

ביום בו עוסקים בשבח ארצנו ועמנו נזכור ונצדיע לחקלאי גוש קטיף אשר הפריחו את השממה בגוש קטיף וגם לאחר השבר והעקירה עוסקים ביישוב הארץ ובהצמחת יכוליה.

מרכז קטיף
כי יחד לא הדרך

יהי רצון מלפניך
שבכוח סגולת אכילת הפירות, יתמלאו האילנות מעוז שפע הודם,
לשוב שנית ולהגדילם ולהצמיחם
מראשית שנה ועד אחרית שנה,
לטובה ולברכה לחיים טובים ולשלום.
(תפילה של חכמי הנסתר בסיומו של סדר תיקון ט"ו בשבט)

ברכה אחרונה

שירי ארץ ישראל:

שירו של אבא

נעמי שמר

אם בהר חצבת אבן
להקים בנין חדש
לא לשוא אחי חצבת
לבנין חדש,
כי מן האבנים האלה
יבנה מקדש.
יבנה יבנה המקדש
יבנה יבנה המקדש

אם בהר נטעת ארז
ארז במקום דרדר
לא לשוא אחי, נטעת
במקום דרדר
כי מן הארזים האלה
יבנה ההר
יבנה המקדש....

אם לא שרת לי שיר עדיין
שירה לי מזמור חדש,
שיר שהוא עתיק מדין
ומתוק מדבש
שיר שהוא כבן-אלפים
ובכל יום חדש
יבנה המקדש...

בארץ אהבתי

מילים: יורם טהר-לב
לחן: רמי קלינשטיין

בארץ אהבתי השקד פורח,
בארץ אהבתי מחכים לאורח,
שבע עֲלֻמוֹת,
שבע אמהות,
שבע כלות בשער.
שבע עלמות,
שבע כלות בשער
שבע כלות בשער.

בארץ אהבתי על הצריח דגל,
אל ארץ אהבתי יבוא עולה רגל.
בשעה טובה,
בשעה ברוכה,
המשכיחה כל צער.
בשעה טובה
המשכיחה כל צער,
המשכיחה כל צער.

אך מי עיני נשר לו ויראנו,
ומי לב חכם לו ויכירנו.
מי לא יטעה,
מי לא ישגה,
מי יפתח לו הדלת?

בארץ אהבתי השקד פורח

שירת העשבים

נעמי שמר על פי רבי נחמן מברסלב

דע לך
שכל רועה ורועה
יש לו ניגון מיוחד
משלו
דע לך
שכל עשב ועשב
יש לו שירה מיוחדת
משלו
ומשירת העשבים
נעשה ניגון
של רועה

כמה יפה
כמה יפה ונאה
כששומעים השירה
 שלהם
טוב מאוד
להתפלל ביניהם
ובשמחה לעבוד
את השם
ומשירת העשבים
מתמלא הלב
ומשתוקק

וכשהלב
מן השירה מתמלא
ומשתוקק
אל ארץ ישראל
אור גדול
אזי נמשך והולך
מקדושתה של הארץ
עליו
ומשירת העשבים
נעשה ניגון
של הלב.

צל ומי באר

מילים: יורם טהרלב
לחן: לוי שער

במדרון מעל הוואדי
עץ השקדייה פורח
באוויר ניחוח הדסים
זה הזמן לפני הקיץ
שעריו הלב פותח
ותמיד ברוכים הנכנסים.

בימים אשר כאלה
מחכים עד בוא הליל
מחכים לצעדים קרבים
לא סוגרים את הבריה
לא עוצמים את העיניים
בימים כאלה מקשיבים.

מי שרעב ימצא אצלנו פת של לחם
מי שעיף ימצא פה צל ומי באר
מי שסוכתו נופלת
חרש יכנס בדלת
חרש יכנס ועד עולם יוכל להישאר.

מי שרעב ימצא אצלנו פת של לחם
מי שעיף ימצא פה צל ומי באר
מי שסוכתו נופלת
חרש יכנס בדלת
ותמיד יוכל להישאר.

זה הבית שבנינו
זה האורן שנטענו
זה השביל וזוהי הבאר
מי שבא לפה אחינו
מי שבא יסב איתנו
והשער שוב לא יסגר.

על כל אלה

נעמי שמר

על הדבש ועל העוקץ,
על המר והמתוק,
על בתנו התינוקת
שמור אלי הטוב.

על האש המבוערת,
על המים הזכים,
על האיש השב הביתה
מן המרחקים.

על כל אלה, על כל אלה,
שמור נא לי אלי הטוב.
על הדבש ועל העוקץ,
על המר והמתוק.
אל נא תעקור נטוע,
אל תשכח את התקווה
השיבני ואשובה
אל הארץ הטובה.

שמור אלי על זה הבית,
על הגן, על החומה,
מיגון, מפחד פתע
וממלחמה.

שמור על המעט שיש לי,
על האור ועל הטף
על הפרי שלא הבשיל עוד
ושנאסף.

על כל אלה...

מרשרש אילן ברוח,
מרחוק נושר כוכב,
משאלות ליבי בחושך
נרשמות עכשיו.

אנא, שמור לי על כל אלה
ועל אהובי נפשי,
על השקט, על הבכי
ועל זה השיר.

על כל אלה...

ניגונים

מילים: פניה ברגשטיין
לחן: דוד זהבי

שתלתם ניגונים בי אמי ואבי
ניגונים מזמורים שכוחים
גרעינים גרעינים נשאם לבכי
עתה הם עולים וצומחים
עתה הם שולחים פאורות בדמי
שורשיהם בעורקי שלובים
ניגוניך אבי ושיריך אימי
בדופקי נעורים ושבים

הנה אאזין שיר ערשי הרחוק
הביע פי אם אלי בת
הנה לי תזהרנה בדמע ושחוק
איכה וזמירות של שבת
כל הגה יתם וכל צליל יאלם
בי קולכם הרחוק כי יהום
עיני אעצום והריני אתכם
מעל לחשכת התהום

